

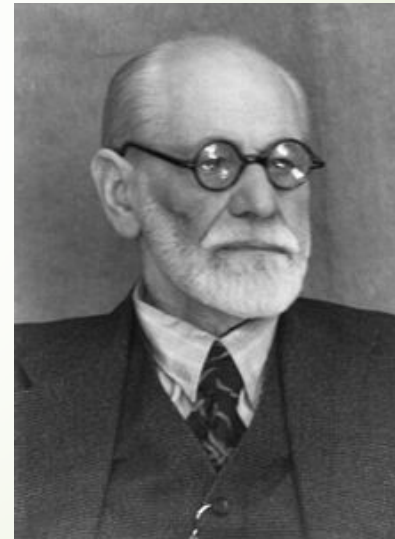

Vybrané přístupy v sociální práci

- Psychodynamický přístup
- Psychosociální přístup
- Sociálně-psychologické a komunikační modely
- Přístup orientovaný na úkoly
- Kognitivně-behaviorální teorie
- Sociální práce se skupinami
- Komunitní sociální práce
- Antiopresivní přístup
- Ekologická perspektiva

Psychodynamický přístup

První teorie v sociální práci

Úvod

- Důraz na intrapsychické procesy.
- Sigmund Freud (1856–1939)
- Vliv na kulturu a společenské vědy.
- Další osobnosti v sociální práci: Erikson, Berne, Bowlby, Hollisová

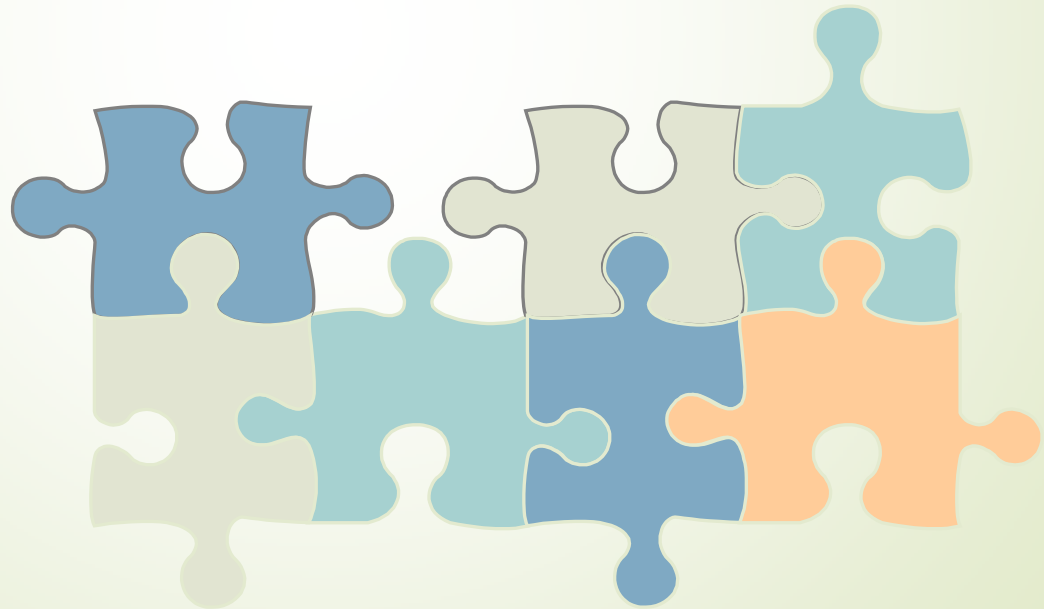

Východiska

- Psychický determinismus
 - Fyziologický determinismus
 - Existence nevědomí
 - Geneticko-vývojová koncepce
-

Struktura psychoanalýzy

- Teorie osobnosti
- Teorie lidského vývoje
- Teorie psychoanalýzy

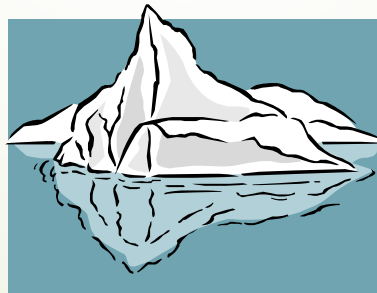

Topografický model osobnosti

Vědomí

- Co je aktuálně vnímáno a prožíváno.
- Racionální stránka lidské osobnosti.
- Jejím úkolem je řídit vztah člověka k realitě.

Předvědomí

- Co bylo vědomé a nyní je zapomenuto.
 - Opětovné vybavení však není obtížné.
 - Zastává také funkci *cenzora*.
-

Nevědomí

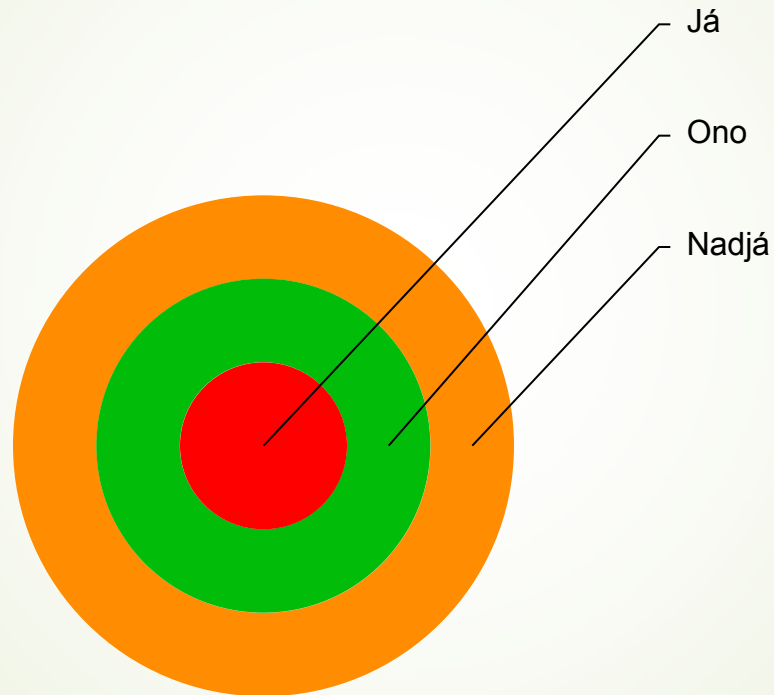
- Jeho obsah zůstává vědomí ukryt.
- Ovlivňuje jednání a vývoj jedince.
- Neurózy podle Freuda vznikají právě jako důsledek aktivity nevědomí.
- Obsahem nevědomí jsou pudové impulsy které se řídí *principem slasti*.

Nevědomí

- Nevědomí je řízeno tzv. *primárními procesy*.
 - Dezorganizace, impulzivita, chaos.
 - Nejsou podřízené časové struktuře či logice.
-

Strukturální model osobnosti

Ono (ID)

- ▶ Primitivní instinkty a pudy.
- ▶ Id (Ono) se dožaduje bezprostředního uspokojení.
- ▶ Id (Ono) je oblastí principiálně nevědomou a iracionální.
- ▶ Jejím ústředním zákonem je *princip slasti*.
- ▶ Id (Ono) dosahuje slasti prostřednictvím tzv. *primárních procesů*, které postrádají řád a koordinaci a skládají se pouze z instinktivních impulsů, tužeb a obav.
- ▶ Id je také oblastí, v níž jsou uloženy základní síly života. Jsou jimi pud lásky eros (libido) a pud smrti *thanatos*.

Ego (Já)

- Ego (Já) je spojovacím článkem Id (Ono) a Superega (Nadjá).
- Plní roli zprostředkovatele a vyjednávače.
- V rámci této činnosti využívá *obranné mechanismy*.
- Řídí se *principem reality* a je vědomé a racionální.
- Úkolem Ega je udržení stability osobnosti.
- Ego pracuje na bázi tzv. *sekundárních procesů*.
- Toho se dosahuje pouze v souladu s realitou na základě *testování reality*.
- Vědomá část Ega (Já) je tou částí naší osobnosti, kterou poznáváme a s níž se identifikujeme.

Superego (Nadjá)

- Je množinou zákazů a příkazů, které vznikly socializací.
- Dítě si internalizuje především rodičovské hodnoty, pravidla, příkazy a přání.
- Jedná se tedy o morální systém, který nás trestá, jednáme-li v rozporu s jeho pravidly, a který nás chválí a oceňuje, jednáme-li s nimi v souladu.
- Superego (Nadjá) je založeno na *principu dokonalosti*.
- Superego je moralizující silou, která po nás žádá, abychom odmítli každou slast a abychom usilovali o dokonalost. Z větší části je nevědomé ačkoliv jeho části můžeme nahlédnout v introspekci.

Intrapsychické konflikty

- Podstatu této interakce vystihují dva pojmy *katexe* a *antikatexe*.
 - Id versus Ego
 - Id versus Superego
 - Ego versus Superego
-

Obranné mechanismy

- Jsou nevědomé strategie, které chrání osobnost před bolestnými prožitky viny a úzkosti.
 - Projekce
 - Sublimace
 - Reaktivní formace
 - Regrese a fixace
 - Identifikace
 - Chybné úkony
 - Noční snění
 - Racionalizace
 - Intelektualizace
-

Vývoj osobnosti

- Orální stadium (0 – 1 rok)
 - Anální stadium (2 – 3 roky)
 - Falické stadium (3 – 5 let)
 - Období latence (6 – 12 let)
 - Genitální stadium (puberta a dále)
-

Psychoanalýza

- Analýza snů
 - Technika volných asociací
 - Analýza přenosu a analýza odporu
-

Psychosociální přístup

OSOBA V PROSTŘEDÍ

Vývoj

- Mary Richmondová: diagnostická škola (20. léta 20. století) a její důraz na diagnostiku.
- V 30. letech vliv Oty Ranka, který v sociální práci dal vzniknout škole funkcionální.

Vývoj

Psychosociální přístup

Funkční škola
Oto Ranke

Diagnostická škola
Diferenciální škola
M. Richmond

Původ a vývoj psychosociálního přístupu

- **Mary Richmond: Friendly Visiting among the Poor: A Handbook for Charity Workers (1899)**
- Od roku 1910 do roku 1922, měsíční letní instituty vedené Richmondovou, pro „secretaries“
- **Mary Richmondová položila základy PSP v knize *Social diagnosis* (1917).**

Social diagnosis

- *Social Diagnosis* vycházela z případů ochrany dětí, sociální práce ve zdravotních zařízeních a z oblasti práce s rodinou.
- Důraz na vliv sociálních vztahů na vznik problémů.
- Osobnost člověka je podle ní formována především sociálními silami.
- Richmondová zdůraznila potřebu pečlivého studia klientova bezprostředního prostředí v současnosti i minulosti.
- Intervence do klientova prostředí byla jednou ze dvojí formy intervence **nepřímá intervence**.
- **Přímou intervencí** se rozuměla intervence na úrovni osobnosti (jako forma psychoterapie).
- Hlavní formy práce s klientem: **poskytování rad a přesvědčování**

Funkcionální pojetí Oty Ranka

Pro funkcionalisty se zaměření péče vázalo na:

- Služby poskytované organizací a na klientovy reakce na tyto služby.
- Rankův koncept vůle (sebedetreminace).
- Minulost byla považována za irelevantní.
- Diagnóza neměla takový význam.
- Časové limity měly stimulovat klienta pro řešení jeho situace.

Původ a vývoj psychosociálního přístupu

- **50. léta:** Helena Perlmanová (1957) navrhuje „*model zaměřený na řešení problémů*“.
- **60. léta až po současnost:** Florence Hollisová (1907 – 1987)
- **„*Casework: A Psychosocial Therapy*“ (1964)**
- Hollisová jako zakladatelka psychosociálního přístupu
- V relativní současnosti píše autorská dvojice Woodsová, Hollisová (1989).

Psychosociální přístup: východiska

Perspektiva:

- „člověk-v-situaci“ (person-in-situation)

Co je třeba poznat?

- (1) fungování jednotlivce,
- (2) situaci a
- (3) interakci mezi nimi.

Psychosociální přístup: metody a techniky

Psychosociální přístup klade důraz na

- **(1) stanovení diagnózy** a na
- **(2) vztah** klienta a sociálního pracovníka.

Cílem psychosociální intervence je souběžné řešení problémů

- **(1) v prostředí** a
- **(2) posilování vnitřní rovnováhy intrapsychických sil.**

Psychosociální přístup: východiska

Charakteristika:

- **individuální diagnostika**
- **systemová perspektiva**
- **psychodynamická terminologie**

Uplatnění:

- **individuální práci s klientem,**
- **soc. práce s rodinami a**
- **se skupinami,**
- **krizová intervence.**

Psychosociální přístup: východiska

Co je třeba pochopit?	Prostředek poznání
Fungování jednotlivce	Psychodynamické perspektivy (S. Freud)
Životní situace	Systémová teorie
Interakce mezi jednotlivcem a situací	Ekologické perspektivy

Psychosociální přístup: metody a techniky

Směry psychosociální intervence:

- (1) „modifikace prostředí“ (environmental modification),**
- (2) „psychologická podpora“,**
- (3) „posilování schopnosti klienta vnímat jasně externí realitu“ (clarification) a**
- (4) „posilování schopnosti klienta vnímat jasně intrapersonální realitu“ (insight-giving).**

Psychosociální přístup: metody a techniky

- Přístup umožňuje řešit různé cíle
- Složité případy: intervenci je třeba rozčlenit do několika sekvencí a jednotlivé cíle posoudit s ohledem na jejich prioritu.
- Psychosociální model nelze ztotožňovat s psychoterapií

Užívané techniky (x psychoterapie):

- plánování,
- případový management,
- analýza a využití komunitních a sociálních zdrojů.

Diagnóza jako porozumění situaci

- ▶ Porozumění je centrální aspektem psychosociálního přístupu.
- ▶ Velká část porozumění je intuitivní, člověk vnímá strach, hněv, zármutek a může usuzovat na jeho příčiny. Profesionál by podle Holisové neměl jen na intuici spoléhat.
- ▶ Dalším krokem je vyvození a testování hypotéz. Proces sběru informací je zde označován jako **psychosociální studie**, která by měla přinést přesný obrázek vnitřní i vnější situace klienta.
- ▶ V procesu posouzení se sociální pracovník pokouší porozumět - dát tomuto obrázku smysl a přinést odpověď na otázku: "Jak může být této osobě pomoheno?"

Diagnóza, posouzení, hodnocení

- Termíny diagnóza, posouzení, hodnocení se v psychošociálním přístupu považují za vzájemně zaměnitelné.
- Přičemž Hollisová se nebrání používat termín diagnóza. Hollisová jí rozumí:
***"porozumění situačním komponentám,
posouzení přednosti i slabosti,
a porozumění cirkulárním interakcím, které
se konstantně odehrávají mezi různými
komponentami systému nebo gestaltu,
jehož je klient součástí"***.

Proces diagnostického posouzení

- Proces sestává 1) ze snahy porozumět co je problémem, (2) jaké faktory se podílejí na problému a (3) co může být změněno či modifikováno.
- V rámci posouzení navrhuje Hollisová posoudit 1) **motivaci** a schopnosti klienta a 2) příležitosti ke změně v prostředí. Mají se sledovat slabosti i přednosti osoby, situace i jejich interakce. Diagnostické posouzení se uskutečňuje dvěma způsoby. V první řadě provádí sociální pracovník rozhovor, v němž se snaží odpovědět na tři výše položené otázky. Vedle toho sociální pracovník v průběhu celého kontaktu získává informace i jiným způsobem, aby zjistil vše o osoba-situace gestaltu. První rozsáhlé posouzení se v tomto modelu odehraje do 4-6 schůzky, kdy by měla být hotova iniciální sociální studie. Na základě těchto zjištění lze podle Hollisové začít s klientem pracovat.
- První diagnostické myšlenky se ovšem mají brát jako pracovní pravděpodobnosti. Které mají být průběžně přehodnocovány. Léčba průběžně odhaluje diagnózu. V diagnostickém procesu se má postupovat od popisu reality klient-situace gestalt směrem ke zjištění proč k němu došlo. V procesu dynamického porozumění máme nahlížet do dat, abychom poznali, které rysy přispívají k problému. V procesu posouzení se přitom zkoumá, jak minulost vlivňuje přítomnost..

Příklad uvažování o příčinách

- Příklad:
- Desetiletý chlapec Honza: má ve škole slabé výsledky, ačkoliv jeho inteligence je normální. Víme že on a jeho učitel jsou v permanentním konfliktu. Je učitel kritický vůči Honzovi protože:
 - 1) vyrušuje,
 - 2) je ve třídě, která pro něj není vhodná,
 - 3) protože si matka stěžovala na učitele,
 - 4) protože Honza je Rom,
 - 5) protože je chudě oblečený,
 - 6) protože je vysoký a statný.
- x Nebo je kritický vůči chlapci,
- 7) protože má potíže s nadřazeným,
- 8) protože jeho mzda se mu jeví nízká atd.

Psychosociální přístup: diagnostika

Diagnostické teze:

- Stanovení diagnózy je fundamentální
- Diagnostika musí být individualizována

Posouzení sleduje:

- (1) biologické,
- (2) psychologické,
- (2) interpersonální,
- (4) sociální i kulturní faktory.

Specifikum:

- *Zvláštní důraz na motivační faktory!*

Psychosociální přístup: diagnostika

- diagnostice je třeba věnovat čas (i šest sezení),
- porozumění klientovu chápání situace,
- orientace na minulost i přítomnost,
- využití jiných zdrojů (lékař, psycholog, pedagog)

Psychosociální přístup: vztah

- vztah je významný faktor úspěšné intervence,
- instrumentální charakter intervence,
- **Mezi klíčové charakteristiky vztahu podle Felixe Biesteka (1957):**
 1. *individualizace,*
 2. *nehodnotící postoj,*
 3. *respekt vůči právu na sebeurčení,*
 4. *zachovávání důvěrnosti vztahu,*
 5. *kontrolovaná emoční angažovanost,*
 6. *vyjadřování pocitů,*
 7. *akceptace.*

Sociálně psychologické a komunikační modely

Lidská komunikace

Úvod

- Ohnisko zájmu: **lidská komunikace**
 - Vliv bádání sociálních psychologů a sociologů
 - Typická témata:
 - **stigmatizace**
 - **stereotyp v komunikaci**
 - **vliv ideologie**
-

Soc. konstruktivismus jako východisko

- Zájem o vliv jazyka a jiných symbolů na komunikaci mezi jednotlivci i skupinami.
 - Vztah k sociálně konstruktivistickému a postmodernímu pohledu na vědění.
-

Co je to za ženu?

Co je to za ženu? To záleží na tom, co je libo vidět.

Vliv sociální psychologie:

Sociálně psychologický výzkum lidských interakcí:

- Kognitivní disonance (Lewin)
- Poslušnost (Milgram)
- Efekt přihlížejícího (Darley, Latané)
- Změna postoje
- Předsudky
- Skupinové rozhodování
- Řešení konfliktů (Deutsch)
- Atribuce (Heider)
- Sociální identita a skupinová příslušnost

Vliv sociologie

Na sociální práci měla obrovský vliv zejména **teorie rolí, etiketizační teorie**

- Mocenské aspekty jazyka
- Schopnost **konstruovat výklady světa a určité mocenské uspořádání.**
- Zdůrazňuje se, že sociálně sdílený výklad světa reálně ovlivňuje životy lidí.
- Ideologie a identita
- Sociální konstrukce poznání a vědění
- Stigmatizace
- Sociální konstrukce sociálních pozic (soc. role)

Aplikace v sociální práci

Sociologické inspirace:

- ▶ Parton, Nigel and O'Byrne, Patrick. **Constructive Social Work**. 2000. London, Macmillan Press.

Psychologická inspirace:

- ▶ Autoři Breakwell a Rowett (1982) dokonce zformulovali sociálněpsychologický model sociální práce. V něm se klade důraz zejména na to, jak se vytvářejí vztahy, co se s nimi děje v rozmanitých sociálních situacích.

Blízké školy

- kognitivní,
- fenomenologické,
- existenciální školy sociální práce,
- humanisté,
- školy zážitkových technik a
- výcvik sociálních mikrodovedností.

Teorie rolí

- Strukturní funkcionalismus
 - Zakladatelé G.H. Mead (1934) a R. Linton (1936).
-

Co je to role?

1. Lidé v sociální struktuře společnosti zaujímají různé pozice.
2. Role označují „očekávané jednání“ vzhledem k držitelům těchto pozic.
3. Role lze chápat jen v kontextu vztahů, neboť jen v jejich síti mohou být identifikovány.

Druhy rolí

- **připsané** (výsledek určitých okolností – pohlaví, věk, rasa),
- **získané** (výsledek naší činnosti – vzdělání, prestiž),
- **vnucené** (výsledek činnosti někoho jiného – vojenská služba, nezaměstnanost).

Soubor rolí a jejich konflikty (Merton)

- *Komplementarita*
- *Konflikt*
 - Konflikt mezi rolemi
 - Konflikt v roli
 - Dvojznačnost role
 - Já–role konflikt

Teorie rolí (Erving Goffman)

- Lidský život jako „*divadelní představení*“.
- Podle něj přítomnost jiných lidí mění každou lidskou aktivitu ve výstup, ve výkon role.
- **Jaké dojmy jeho hra vyvolává.**
- Celý život je podle Goffmana snahou o **vytváření dobrého dojmu a souběžně bojem o uchování vlastní identity.**
- Rolová distance

Teorie rolí v sociální práci?

Přednost:

- Problémová **situace může být chápána jako rolový konflikt !!!**

Kritika:

- Nezabývá se **pocity**.
- Vysvětlení třeba doplnit i o další interpretace (teorie).
- Je konzervativní.
- Teorie rolí **nenabízí žádné praktické postupy** řešení konfliktů rolí.

Etiketizační teorie (labelling)

- Základy této teorie položili Kitsuse (1962), Lemert (1972) a Becker (1963).
-

LEMERT

- Každý někdy jedná deviantně!!!
 - Otázkou je společenská reakce.
 - Označení za devianta.
 - Pravděpodobnost deviantní budoucnosti.
-

Becker

- Deviace jako produkt tlaku sociální skupiny.
- Tvorby pravidel i jejich aplikace vytváří předpoklady pro odlišení deviantního a normálního.
- Rozlišování **porušení sociální normy** a **deviací**, která vzniká aktem sociálního vnímání a hodnocení.

Teorie komunikace v sociální práci

- Ke známým jménům této školy bezpochyby patří Satirová (1972), Hall (1966), Sheflen (1972), Watzlawick (1977).
- Jedním z propagátorů teorie komunikace v sociální práci je Nelsenová (1980).

Základní charakteristiky verbální komunikace

- První dimenze je **obsahová**,
 - druhá dimenze je **formální** (gramatická) a
 - třetí dimenze verbální komunikace se váže na **odhadovaný efekt**.
-

Komunikace

- **Role hovořícího** („vysílač“),
 - **Role posluchače** („přijímač“)
 - **Anticipace**
 - **Přijímání**
 - **Vyhodnocení**
 - Vnitřní pravidla
 - Selektivní percepce
-

Způsoby komunikace

➤ Tým z Palo Alta:

Komunikace

- (1) **komplementární** nebo **symetrickou**,
- (2) **digitální** nebo **analogovou** a
- (3) o **obsahu** nebo **vztahu**.

- Symetrický vztah
- Symetrická eskalace
- Komplementární vztah
- Metakomplementární vztah

Přístup orientovaný na úkoly

Task-centred approach

Úvod

- Je pravděpodobně nejrozšířenějším modelem praxe sociální práce.
 - Řešení praktických problémů
 - I malý úspěch rozvíjí sebedůvěru ...
-

Vznik

- Přístup orientovaný na úkoly vznikl přímo v rámci sociální práce.
- Patří do kategorie přístupů orientovaných na řešení problémů a v tomto smyslu navazuje na práci Helen Harris Perlman (1957).
- Reid a Shyne : „*Brief and extended casework*“ (1969).
- ÚOP se rozvíjel v 70. letech na základě prací autorské dvojice Reid, Epstein (1972).
- V současnosti pak tyto přístupy nejvíce kultivují Compton a Galaway (1989) a Reid a Epstein
- Vznikl na základě empirických výzkumů.

Výzkum

Autoři:

- ▶ Výzkumné práce vedli profesorka Laura Epstein a profesor William J. Reid.

Cíl:

- ▶ 1. vytvořit technologie, které by zvýšily efektivitu intervence;
- ▶ 2. hledání (experimentování) s učebními metodami.

Charakteristika:

- ▶ Základní výzkum proběhl v letech 1970 až 1978.
- ▶ 125 MA studentů na praxi, kteří používali základní techniky prof. Epstein a Reida.
- ▶ Jejich práci supervidovali doktorští studenti, kteří rovněž prováděli dílčí studie.
- ▶ Studenti pracovali na 1.300 případech
- ▶ Výzkum probíhal v Chicagu, zapojeno 13 poskytovatelů sociálních služeb včetně nemocnice a psychiatrie (dále odbor sociální péče, oddělení sociálně právní ochrany dětí).
- ▶ Testy na srovnávací skupině: (Reid, 1978) a v oblasti manželského poradenství (Gibbons, Butler, & Bow, 1979; Gibbons, Butler, Urwin, & Gibbons, 1978).

Teoretické zdroje

- teorie sociálního učení,
 - teorie systémů a ekosystémová teorie,
 - teorie komunikace,
 - teorie rolí,
 - kognitivní teorie.
-

Základní charakteristika

ÚOP si klade otázku:

- **Jak řešit praktické problémy ?**

Teze:

- **I malý úspěch rozvíjí sebedůvěru a sebeúctu a že se lidé více nasazují pro úkoly, které si sami zvolili.**

Základní hodnoty:

- *partnerství a,*
- *posilování.*

Specifické charakteristiku ÚOP

- *důraz na silné stránky klienta,*
- *spíše pomoc ne léčba,*
- *srozumitelná metodika,*
- *individuální úroveň intervence.*

Další charakteristiky

- Je metodou řešení problémů.
- Je vysoce strukturovaný, což znamená že jeho procedury jsou specifické.
- Zaměřuje se na řešení problémů tak, jak je vnímají klienti.
- Je časově ohraničený.
- Je teoreticky otevřený a tak může být využit s celou řadou teoretických směrů.
- Změny se odehrávají prostřednictvím plnění úkolů, což jsou aktivity naplánované ke zlepšení identifikovaných problémů.
- Je orientovaný na přítomnost.
- Je to empirický přístup: 1) byl vyvinut na základě výsledků výzkumu, 2) byl uspořádán na základě konceptů, které jsou měřitelné, 3) je průběžně testován a ověřuje se jeho efektivita a 4) v rámci svých procedur předpokládá evaluaci výsledků práce s klientem.

Osm problémových okruhů

- (1) interpersonální konflikty
 - (2) neuspokojení v sociálních vztazích
 - (3) problémy s formálními organizacemi
 - (4) potíže v naplňování rolí
 - (5) problémy vznikající v souvislosti se sociálními změnami
 - (6) reaktivní emoční úzkosti
 - (7) neadekvátní zdroje + *později*
 - (8) **potíže při rozhodování**
 - (9) **jiné potíže s chováním** (behaviorální problémy).
-

Struktura přístupu

-
- 1) Příprava
 - 2) Explorace problému
 - 3) Dohoda o cílech
 - 4) Formulace úkolů a 5) jejich plnění
 - 6) Terminace

1) Příprava

2) Explorace problému (první až šestá schůzka)

- Příprava
- I. sekvence: **identifikace problémů**
- II. sekvence: **specifikace problémů**
- III. sekvence: **stanovení priorit**

Příprava

- Legitimita intervence
- „Chtěl byste něco změnit?“
- „Chcete, abych vám s tím pomohl?“
- Motivace nedobrovolného klienta:
 - Proč vaše chování lidé vnímají jako problémové?
 - Jak je (vás) tato situace ovlivňuje?
 - Lze s tím něco dělat?

I. Identifikace problémů

- V čem je problém?
 - Problémy= nenaplněné potřeby = cíle.
-

Utřídění problémů

- Pro utřídění problémů, kde jsou dva a více osob lze použít následující tabulku potřeb:

Jméno	Co od něj chci	Jaká je šance, že to získám	Co chtějí ode mne	Jaká je šance, že to získají

II. Specifikace, klasifikace problémů

► Sběr informací

1. **Interpersonální konflikty:** Klient má obtíže v v interakci s druhými. „Nevycházíme spolu“. Problém je ve vztahu, ať už je manželský, rodičovský. V zaměstnání či ve škole.
2. **Nespokojenost v sociálních vztazích:** Nejsem asertivní, Problém je obecnější, spíše uvnitř jednotlivce spíše než mezi ním a jimi...
3. **Problémy s formálními organizacemi:** například bydlení, školy, nemocnice a dávky.
4. **Obtíže při výkonu role:** rodič, manžel, pracovník, student.
5. **Obtíže s rozhodováním**
6. **Reaktivní emoční potíže:** deprese, úzkosti vyplývající ze situace,
7. **Nepřiměřené zdroje:** nedostatek peněz, jídla...
8. **Jiné:** nezahrnuté u předchozích kategorií, např. behaviorální problémy spojené s návykovým nebo nutkavými charakteristikami chování, zneužívání drog, kriminalita, gambling.

III. Stanovení priorit

- Které problémy klienta nejvíce zatěžují?
- Které problémy by v případě jejich neřešení měly pro klienta nejtěžší důsledky?
- Které problémy by v případě jejich vyřešení měly pro klienta nejpríznivější důsledky?
- Které problémy mají pro klienta největší význam?
- Které problémy lze řešit s menším nasazením energie, zdrojů?
- Které problémy jsou v podstatě neřešitelné?

Stanovení prioritních problémů

	není	málo	dost	hodně	vážný
Interpersonální konflikty					
Nespokojenost v sociálních vztazích					
Problémy s formálními org.					
Obtíže při výkonu role					
Obtíže s rozhodováním					
Reaktivní emoční úzkosti					
Nepřiměřené zdroje					
Jiné					

Příčiny problému

- Problémy se „staly“ („nemají původ“)
 - Co přispívá k udržení problému?
 - Jaké jsou překážky v řešení problému?
-

Hlavní překážky

-
1. Sociální systém
 2. Konstrukty o světě
 3. Emoce
 4. Neúspěšná řešení

Analýza příčiny

- Čím je problém udržován: přesvědčeními, emocemi, sociálním systémem nebo úspěšnými řešeními?
 - Jaká jsou přesvědčení uživatele služby o situaci a o potřebách?
 - Pokud je příčinou nezdařené řešení, jedná se o snahu naplnit utopický cíl, nadměrné úsilí, snaha o změnu postoje?
 - Jak může být problém klasifikován?
 - Vyskytuje se propojení mezi problémy?
-

Neúspěšná řešení

Tři typy nezdařených řešení, které se mohou stát překážkou:

1. Definování **utopického cíle**, směřování příliš vysoko, například chtít, aby děti byli jako andělé,
2. **Usilovně se snažit** o to, co může proběhnout spontánně. Například snažit usnout, snažit si získat lásku nevlastního dítěte.
3. **Snaha měnit přístupy**, tam kde by se mohl uživatel služby s chováním smířit, nebo chtít po někom, aby chtěl něco, co nechce. Například stěžování, že dítě nechodí do školy s nadšením ...

3) a 4) Formulace cílů a úkolů

(čtvrtá až sedmá schůzka)

- I. sekvence: stanovení cílů
- II. sekvence: kontraktace

Typy úkolů I

- *Průzkumné úkoly*
- *Intervenční úkoly*
- Úkoly mohou být *prosté* (jedna akce) nebo *komplexní* (množství různých činností). Nicméně jednoduché cíle jsou preferovány.
- *Jednotlivé* (realizovatelný jednotlivcem) úkoly nebo *reciproční* úkoly (někdo něco udělá a druhá osoba vykoná reciproční úkon).

Typy úkolů II

- *Hmotné či mentální úkoly*
 - *Postupné úkoly*
 - *Imaginární úkoly*
 - *Obrácené úkoly*
 - *Paradoxní úkoly*
-

5) Plnění úkolů

(sedmá až desátá schůzka)

- Proveditelnost úkolů
-

6) Terminace

(dva až tři kontakty)

- Efekt zakončení kontaktů
- Strach z nových situací
- Shrnutí pozitivních bodů spolupráce
- Další okruhy jeho práce

Kognitivně – behaviorální přístup

Výchova zmůže všechno?

Úvod

➔ kognitivní +
behaviorální

= paradox

Teorie	Poznání
Behaviorální	Empiricisté
Kognitivní	Racionalisté

Charakteristika

Zdroje:

behaviorismus

teorie sociálního učení

akční terapie

funkční školy v sociální práci

úkolově orientovaný přístup

kognitivní terapie

Základní parametry:

orientace na
objektivně měřitelné chov

je krátkodobá

používá se na přítomné, specifické problémy

je direktivní

Východiska

- vliv evoluční teorie Charlese Darwina (konec 19. stol)
 - Pavlovovy experimenty (začátek 20. století)
 - J.B. Watson (1913 – behaviorismus)
-

J. B. Watson (1878-1958)

- Definoval psychologii jako **objektivní a experimentální vědu o chování (ne vědomí)**.
 - Orientace na **měřitelné chování** (ne introspektivní).
 - Cílem je **předvídání a ovládání lidského chování** (ne porozumění).
-

Modality chování:

- **fyziologické projevy** (bušení srdce, změna kožního zabarvení, pocení),
 - **emocionální reakce** (strach, hněv, zlost),
 - **kognitivní procesy** (vnímání, stereotypy),
 - **motorické projevy** (běh, chůze, gestikulace).
-

Základní teze

- Všechno chování (normální i abnormální) je **naučeno v interakci s prostředím.**
- Behavioristé se pokouší porozumět těm okolnostem, které ovlivňují průběh **učení.**
- Analýza problémové situace i vlastní práce s klientem je podřízena důslednému uplatňování **vědecké metodologie.**
- Problémy klienta jsou vysvětlovány za pomoci **hypotéz**, v nichž se hovoří o **proměnných**, které byly příčinnou určitého problémového chování.

Učení

- ▶ I.P. Pavlov: **Klasické podmiňování**
STIMUL → REAKCE
- ▶ B. F. Skinner: **Operantní podmiňování**
 - ▶ pro učení je významný následek (učíme se to, co bude pozitivně odměněno)
- ▶ Albert Bandura: **observační podmiňování**
 - ▶ **Observační podmiňování je učení, ke kterému dochází tím, že vnímáme chování druhých a jeho důsledky.**
- ▶ E. C. Tolman: **kognitivní mapy**
 - ▶ **S-(vr-vs)-R** (stimul-vnitřní reakce-vnitřní stimul-reakce).

Sociokognitivní teorie

A. Bandura: Social Foundations of Thought and Action (1986)

- Vzájemný vliv činitelů
- Observační učení
- Symbolická představa
- Sebevědomí
- Autoregulace
- Tvorba modelů

Učení

- ▶ proti-podmiňování
-

Behaviorální terapie

- **Cílem** behaviorální terapie je změna takového chování, které brání klientovi v úspěšném a samostatném fungování:
 - Snížení intenzity, frekvence nebo trvání takového chování, které působí klientovi (jiným lidem) potíže.
 - Vytvoření nových dovedností.
 - Zvýšení intenzity, frekvence nebo trvání takového chování klienta, jehož malá přítomnost působí klientovi (jiným lidem) potíže.

Techniky BT

- Systematická desenzibilizace
 - Odměny a tresty
 - Vyhasínání
 - Expozice
 - Nácvik asertivity
 - Biofeedback
 - Kognitivní metody
-

Principy BT

- Orientace na chování
 - Orientace na řešení
 - Pozitivní orientace
 - Krok za krokem
 - Flexibilita
 - Orientace na budoucnost
-

12 kroků intervenčního procesu
E. Gambrillová a kol. (1972)

Cesty behaviorálního myšlení

- Aplikovaná behaviorální analýza
- Neobehaviorální model
- Kognitivně-behaviorální model
 - **Kognitivní restrukturace**
 - **Rozvoj kognitivní připravenosti řešit problémy**
 - **Řešení problémů**